

Prepričajte se o kvaliteti Franckove kave!

Turški navali.

Natisnila „Katoliška Tiskarna“ v Ljubljani.

K. k. Studienbibliothek Laibach

030050591

Turški navalí na Kranjsko.

Leta 1408. so Turki prvič pridrli na Kranjsko. Napadli so Metliko in Črnomelj in grozno razsajali po obližju teh mest in po Slovenski krajini. Pomorili so mnogo kristjanov, druge pa odpeljali v sužnost. Tedaj so se začeli hudi časi in nadloge za Kranjsko deželo. Turki so v dobi 83 let štiriindvajsetkrat prihrumeli v večjem številu, v manjših trumah pa še večkrat.

Za neprestanih turških navalov v naše dežele se je pogosto zgodilo, da je Turčin planil čez mejo, predno je bila pripravljena cesarska vojska.

Ljudstvo si je moralo v takih slučajih samo pomagati. Napravljalo si je trdnjave med obzidjem okoli cerkve, delalo je tabore, skladalo po gorah in hribih grmade, da je moglo približevanje ljutega Turčina naglo ko blisk oznaniti na vse strani.

Tabori so bili dobro zavarovani kraji. Postavili so jih najraje na kakem griču ali sploh v krajih, kamor se je sovražnik le težko približal. Ako je stala cerkev na takem kraju, kjer je bilo mogoče se Turka dolgo braniti, so izpremenili naši predniki hišo božjo s pokopališčem vred v tabor in tam čakali sovražnika. Tu sem so znašali ljudje svoje blago in premoženje.

Grmada na meji se posveti, znamenje je vsem znano in daje se dalje in dalje. Od hriba do hriba plameni žalostna novica, da se bliža Turčin. Po vseh dolinah se zdaj oborožujejo; krvava sprejeteč čaka sovražnika. Možje zgrabijo orožje; ti se oborože s sekirami, kiji, kosami, oni z meči, sulicami, tolkači in porati, tretji zopet s puškami, vsak kakor more. V tabor zbeže onemogli starčki, žene in deca ter goreče molijo za zmago in srečo borilcev. Hrabri možje in pogumni mladeniči stoje na obzidju, na braniku in se branijo tem srditeje, ker bi ne bila le njim, ampak tudi ženam in otrokom smrt ali sužnost gotova, ako bi Turki tabor premagali. Pod njimi njih hiše, ki so jih Turki

zažgali; za njih hrbtom je cerkev, ki hrani svete skrivnosti krščanske vere, ki jim hrani zdaj tudi žene in deco, katero hočejo z vsem, kar jim je v njej svetega in dragega, Turki zažgati. Koliko reči tedaj, ki človeku razdražijo ves žolč, ki mu iz vseh nitk srca obude pogum za najstanovitnejšo in najsrditejšo bran in so mu tedaj gotove zmage poroki.

Pogosto se je tabornikom posrečilo odgnati Turka in pobiti bežečega sovražnika. Kakšno veselje je takrat vladalo v taboru! Z obzidja so pozdravljale žene, starčki so hvalili vračajoče se zmagovite junake. Kako prisrčna je bila zahvalna molitev za odvrneno nevarnost:

Pridrla je vojska iz turških krajin,
Tovarša nje smrt in razdjanje,
Naš Triglav je videl iz jasnih višin
Veliko nadlog, pobijanje.

Sovražnikov štel ni junaški Sloven'c
On hotel je smrt al' zmage le ven'c
Kri so prelivali, Turke pobijali,
Zadnjič zadobili zmage so ven'c.

Le tiste boje, v katerih jih je natisoče padlo, nahajamo v knjigah za-
beležene; toda kdo nam pove kaj o

manjših praskah, v katerih se srčnost posameznika še veliko bolj kaže? Kdo nam pove kaj o bojih in o junaških činih Slovencev, ki so se posamič dovršili? Le preprosto ljudstvo je ohranilo te boje v spominu in jih opeva v pesmih ali pa pripoveduje v pripovedkah.

Ker je naša domovina nad dvesto let ječala pod navali silovitih Turkov, ima skoraj vsak kraj, vsaka vas svoje pripovedke iz tistih časov. Veliko teh pripovedk ima po ljudski domišljiji dostavljen čudovit obraz; veliko pa jih je, ki imajo dosti zgodovinskega jedra v sebi, četudi vsebujejo nadnaravna dejanja. Od splošnozgodovinskih se ločijo osebne pripovedke; take so pri nas o kralju Matjažu in o Pegamu in Lambergarju.

O kralju Matjažu, t. j. Matiju Korvinu, ogrskem kralju, ki je vladal od l. 1457. do 1490., pripoveduje narodna pesem, da so mu Turki ugrabili »kraljičico Alenčico«. Tri dni po poroki je moral kralj Matjaž na vojsko:

»Na kraj oblasti dunajske,
Dol na pokraj'ne oarske.«

Pred odhodom zabiča kraljici Alenčici, naj ne hodi na vrt, da jo Turki ne ugrabijo. Šteje naj rajši rumene zlate in varuje zidane gradove.

Nato zajaše brzega konjiča in zdirja na vojsko. Turki so se ga silno bali, ker je bil tako junaški, da je vselej padlo devet turških glav, kadar je mahnil.

Zažvrgoli mu pa ptičica nad šotorom, da so mu Turki doma uplenili Alenčico. Kmalu se prepriča o žalostni istini; družina ga z jokom sprejme.

Matjaž pa pravi, govori:

»Ne bojte se družina vi!

Dan's tretji dan gotovo bom

Kraljico dal vam spet na dom.«

Obleče se po turški in ogrne haljo dopetačo. Zajaše brzega belca in dirja doli v globoko Turčijo, kjer zelené tri lipe, pod katerimi rajajo devojke. Matjaž kmalu zapazi Alenčico in zaraja ž njo. Zasučeta se proti belcu, kjer jo zavihti na konjiča. Držeč jo pred seboj na konju, jezdita jadreno proti Savi. V desnici pa drži golo sabljo, ki jo vé tako dobro sukati. Po bliskovo mu gre sablja. In kakor pada pod srpom snopje,

kakor leti pod koso trava v red, tako se za njim vrste mrtvi Turki. Da bi do-
dobra zmešal zasledovalcem sled, mu
med potjo prekuje kovač umazanec
konja in mu narobe postavi podkve.

Turčin narobe podkoval:

Pa kralj z levico zlat dajal,
Z desnico glavo proč mu djal.

Ko belec pridirja do Save, veselo
zarezgeče, kakor bi vedel, da je rešil
slavnega kralja Matjaža in kraljico
Alenčico.

Druga narodna pesem nam opisuje
Lambergarjevo srčnost v boju z gro-
zovitim Turkom Peganom. Na Dunaj
je prišel silen Turek, strašen velikan,
Pegam po imenu. Ta je vabil vse ju-
nake našega cesarstva v boj.

Pegam pravi, govori:

»Kje se mi enak dobi?

Kaj ti pravim cesarost!

Ti ga nimaš pod seboj.

Da bi skusil se z menoj!«

Cesar hitro piše Lambergarju v
Ljubljano. Mladi Lambergar se spo-
četka boji silnega Pegana, ki je v čelo
tri pedi širok. Ali mati ga pouči, kako
se mora bojevati.

Pegam ravno kosi doma, ko pridrči
Lambergar na Dunaj. Ustavi se pred
hišo in zavpije ves srčen :

»Pegam, Pegam, pridi ven,
pridi, skusi z mnenó!«

Pegam zaničljivo govori o Lam-
bergarju: »Mlada vdova bo kruha stra-
dala, kadar ti bom odsekal glavo«.

Šla sta vunkaj na polje in pričel
se je boj. Narodna pesem pripoveduje,
da je imel Pegam tri glave.

Pegam ima tri glavé,
Lambergar ga ob srednjo dé.
Ko jo je odsekal preč,
Jo nabodel je na meč.

Sam cesar se mu zahvali in pravi:

»Hvaljen bodi, večni Bog,
Preč je vojska, vir nadlog!«

Izza turških bojev, iz te junaške
dobe našega naroda, ohranilo je naše
ljudstvo mnogo pripovedk, ki nam sli-
kajo požrtvovalno hrabrost in neu-
strašenost naših pradedov. Posebno na
Dolenjskem vedo skoro o vsakem griču
pripovedovati, da so se nekdam tu bo-
jevali s Turkom. Za zgled postavimo
nekaj manjših, pa zanimivih bojev.

Najprej hočemo izpregovoriti nekaj besed o domovini Turkov in o njihovih najhrabrejših vojaki, janičarjih.

Prvotna domovina Turkov je Azija. Proti koncu 8. stoletja so jih premagali Arabci in od teh so sprejeli Mohamedovo vero. Toda bojna sreča se je kmalu obrnila na stran Turkov, in njih poveljnik Osman postane samostojen vladar v Mali Aziji. Njegov sin Orhan pridobi z orožjem vso Malo Azijo in organizira jako vojsko, ki je najbolj pripomogla, da je turško ime bilo strah in trepet skoraj vsej Evropi, posebno pa še pri nas južnih Slovanih. Cvet turške vojske so bili ujeti krščanski otroci, ki so jih Turki odgojili in vzredili v najhrabrejše in najstrašnejše turške vojake — namreč v janičarje.

Izprva je bilo komaj tisoč janičarjev. Toda že za sultana Murada I. se je pomnožilo število janičarjev na dvanajst tisoč. L. 1453. so si osvojili Turki Carigrad in s tem podjarmili skoro ves Balkan. Ker so potrebovali čimdalje več krščanskih dečkov, so jih pridno ropali po naših deželah. Narasla je

vojska teh strahovitih vojščakov na 40.000 mož, ki so samo iz krščanskih rodovin, nevede neusmiljeno divjali zoper svoje roditelje in brate in zoper svojo vero.

Oglejmo si поблиže takega ugrabljenega dečka. Rahlo seme krščanske vere, ki so mu jo starši ali drugi dobri ljudje vcepili v srce, so kmalu izrovali neverni Mohamedani. Ugrabljali so neverniki najrajši otroke v starosti do šestih let, ker so takim najlažje izrovali lahke korenine krščanske vere. Namesto vere in ljubezni do bližnjega se je naučil mladenič pri Turkih divjega sovraštva do kristjanov in do krščanske vere. Leta potekajo. Iz malega dečka vzraste krepak mladenič. Čas mu izbriše tudi spomine na otroška leta. Ne spominja se več, da je bil pri ljubih starših, bratih in sorodnikih, ki so ga tako srčno ljubili in ga tudi ljubiti učili.

Grmade po gorah oznanjajo tužno vest, da je Turčin zopet prihrul v deželo. Bilo je jeseni. Ljudje so že spravili poljske pridelke pod streho ter se veselili dobre letine. To je pa vedel

tudi Turčin; zato je najrajši jeseni napadal naše kraje.

Turki so pridrli v neko vas na Dolenjskem. Ljudje, obveščeni po grmadah o prihodu Turkov, so rešili sebe in živino v gozdove in skrivališča, kamor jim niso mogli slediti Turki. Vse je bilo prazno. Le v hišici na malem gričku nad vasjo je ostal gospodar, velik korenjaški mož, s hčerko doma. Hotel je rajši umreti, nego zapustiti svojo rodno kočo.

Takrat so imeli ljudje veliko več orožja nego dandanes. Ob hrvaški meji so ga imeli celo pri delu. Kmet je oral s puško na rami. Tudi naš korenjak je imel dve puški. Ko se približujejo Turki koči, ustreli, in z vsakim strelom prevrne nevernika na tla. Srditi planejo Turki proti koči in mečejo plamen v njo. Pa zaman! Koča je bila krita s svežimi smrekovimi kožami in ogenj se ni hotel prijeti. Medtem je mož puško iznova nabasal in zopet Turčina podrl; drugo puško mu pa hčerka nabaše, da zamore četrtega nevernika zvrniti. Zdaj mu hčerka zopet prvo puško nabaše, in tako je šlo to dalje;

mož je streljal, hčerka mu je hitro basala puške, Turki so pa padali. Turki se prično umikati, ker mislijo, da je v koči skrita truma Slovencev. Polasti se jih silen strah; pobero šila in kopita ter pobegnejo iz kraja. Ko pride mož iz koče, je bil ves grič pokrit z mrtvimi Turki.

Leta 1469. je prilomastil bosniški paša Vejberg na Slovensko ter skušal z eno četo zasesti Ljubljano, z drugo je pa ropal po okolici. Turki so prišli tudi v Mengeš. Ljudje so zagnali živino na planine, sami so pa hiteli v tabore. Le eden ni hotel ostaviti vasi. Bil je to kovač Ščit. Skril se je v spodnjo klet ter ostal ondi. Zvečer Turki poležejo po hišah ter zaspe. Ščit žleze iz svojega zakotja, zaklene zapored hišo za hišo in potem naglo hiti po Mengšane, ki so se utaborili na bližnjem griču. Ti korakajo v vas, obstopijo hišo za hišo, in povsod ukazujejo Turkom, naj se podajo. Turki so mislili, da je cela vas s kristjani zasedena, zato so se povsod podali. Tako so postali Turki, katerih je bilo več tisoč, jetniki nekoliko slabo oboroženih kmětov.

Leta 1473. so Turki divjali mimo Ljubljane na Gorenjsko. Oblegali so mesto Kranj. Z enim oddelkom so zopet napadli Mengeš. Grajski gospod je odrinil s hlapci na pomoč Kranju. Pustil je samo dva hlapca v gradu, ki sta bila, seveda, kmalu premagana. Turki so napravili vesele gosti v gradu. Njih vodja je hotel videti lepo grajsko hčer, ki se je zaklenila v najskrivnejšo izbo. Ko ona vidi, da se ne more rešiti, sklene sebe in sovražnike končati. Ko jo Turki nekoliko izpuste, gre v spodnjo klet, kjer je bil smodnik spravljen, vzame potem gorečo trsko in jo vtakne brez strahu v strelni prah. V trenutku je bila zdrobljena; grad je puhtil kvišku in od Turkov ni ostalo ne duha ne sluha.

Leta 1475. udarijo Turki na južne pokrajine Štajerske in odtod na Kranjsko. Zatiški opat Ulrik je napovedal procesijo k cerkvi Matere božje na Muljavi, ker je dobil poročilo, da so bili Slovenci zmagoviti.

Med pripravljanjem za procesijo se je pa zgodila slovenski vojski velika nesreča. Ko je zvedel Ahmet-paša, da so kristjani pobili njegovo prvo krdelo,

zapove petkrat večji vojski, da vjame krščanske junake. Krščanska vojska je bila pobita; ostali so se umaknili v gozde.

O tem strašnem pobitju ni nihče vedel po deželi. Par za parom je šla procesija iz zatiškega samostana proti Muljavi. Pravljica pripoveduje, da so se okoli podružnice na Muljavi zbrali ljudje iz sedmih fara. Vse je bilo brezskrbno veselo in vtopljeno v pobožnosti.

Grozen krik: »Alah, Alah!« pretrese ubogo ljudstvo; začuje se strašna beseda: »Turki!« Kot bi trenil so se prikazali turški konjiki in dirjali naravnost proti množici. Kakor razkropi kragulj piščeta, tako so se razkropili ljudje pred Turki. Vse beži. Največ ljudi je ubežalo v cerkev in na obzidano pokopališče. Mnoge so Turki posekali. Stari ljudje pripovedujejo, da je tačas kri tekla kakor v žlebu potok, ter so jo turški konji do členkov gazili.

V cerkvi in na pokopališču je bilo natlačeno begunov. Menihi, ženske, otroci in starci so šli v cerkev, možje so pa za zidom stoje branili se kot levi. Vsak je pograbil, kar mu je bilo pri roki. Kamenje se je usipalo na Turke kakor

toča. Eni so z drogi merili Turkom črepinje, eni so z odtrganimi deskami suvali vrage raz zid; tam je sukal korenjaški mož težak svečnik z oltarja, da je marsikateremu Turku minilo poželjenje hoditi ropat v naše kraje. Menihi so dajali pogum oblegancem in bodrili oslabele. »Kmalu bode noč, potem se oddahnemo!«

Tik cerkvenega obzidja je stala lipa s podobo Matere božje. Za podobo so se zaredili sršeni. Predrznemu janičarju je prišlo na um, da bi se dalo z drevesa postreljati mnogo kristjanov. Res jih je splezalo mnogo na lipo in marsikaterega borilca je zadela strela z drevesa. Ljudje se jamejo odmikati in Turki so že plezali na zid, kar pošlje Bog oblegancem malega, toda hudega pomočnika. Turek je brcnil podobo Matere božje raz drevo in razdražil žival v drevesu. Naenkrat je bilo vse rumeno sršenov, ki so jeli neusmiljeno pikati Turke. Turki so bili brez orožja pred sitno, jezno živalijo, otepali so zabuhle obraze in se morali umakniti.

Mrak nastopi. »Kaj bode jutri«, to vprašanje kroži med potrtimi taborniki.

Vsak ve, da se dolgo ne bodo mogli braniti.

Drugi dan prično neusmiljeno divjati Turčini. Ne samo lakomnost po blagu, in želja pridobiti si ujetnikov, tudi turška vera sama je priganjala Turke v boj zoper kristjane. Turku je dolžnost bojevati se z vsakim, kdor ni mohamedanec.

Kmetje jamejo omahovati. Turki jamejo plezati čez zid. Vsak izmed tabornikov je napel zadnje žile, da bi odbil vraga. Toda mož za možem je padal. Kakor davijo volkovi ovce, tako so klali Turki v cerkvi. Divjali so bolj kot neusmiljene zveri. Kdo popiše grozo in trepet matere, ki je skušala braniti in skriti svojega otroka. Turki niso prizanašali nikomur. Mlajše so povezali, starejše pobili.

Kruti Osmani so še dolgo vrsto let nadlegovali našo domovino. Iz navedenih dogodbic vidimo, kako so se naši pradedi hrabro borili za krst častni in svobodo zlato.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000512791

Prepričajte se o kvaliteti Franckove kave!

Pravi „**FRANCK**“ najboljši prídadek za kavo

Tovarniška znamka.

Pazite
na tovarniško znamko kavni mlinček.

Založili Henr. Francka sinovi.